

Devet predavanja o pčelama

Devet od petnaest predavanja od Rudolfa Steinera radnicima na Goetheanum-u, Dornach, Švicarska 1923. Ona su dio serije predavanja pod naslovom, Funkcioniranje Duha u prirodi i čovjeku. (hvala [MonteChristu](#) sa [foruma Galaksije](#) na prevođenju!)

UVOD - PREDAVANJE I

Dornach, 3. 2. 1923.

Dobro jutro, gospodo! Da li ste od našeg zadnjeg susreta mislili na neko pitanje koje biste me pitali? (Postavljeno je pitanje u vezi efekata absinta, kao i pitanje razlike između pčela i osa.)

Dr. Steiner:

Postavljajući ovo pitanje gospodin u publici, kao stručnjak pčelar, privlači našu pažnju na razlike u životu pčela i onom od osa. Ovdje ima dosta sličnosti, a nedavno sam vam opisivao život osa. Život pčela dosta mu nalikuje, ali, u drugu ruku, u pčelinjem gnijezdu postoji veoma poseban i izvanredan život. Kako to možemo objasniti?

Vidite, to se ne može potpuno objasniti bez sposobnosti duhovne percepcije. Da je život gnijezda iznimno mudro organiziran nitko tko ga je ikada promatrao ne može poreći. Prirodno, nitko ne može reći da pčele imaju istu vrstu inteligencije koju ima čovjek, pošto mi imamo instrument mozga, dok pčele nemaju ničeg takvog; prema tome univerzalna svjetska mudrost ne može biti uvučena u njihova tijela na isti način. Ali utjecaji koji dolaze iz cijelog okolnog univerzuma čine, ništa manji, rad iznimne snage u pčelinjem gnijezdu. Zaista, jedino se može doći do pravog razumijevanja o tome što je zapravo život pčela, kada se uzme u obzir da cijelo okruženje Zemlje ima veoma veliki utjecaj na život kolonije. Ovaj život unutar gnijezda počiva na činjenici da pčele, u mnogo većoj mjeri nego mravi i ose, rade tako potpuno zajednički, tako uređujući svoje aktivnosti da je sve u harmoniji.

Ako bi netko razumio kako je do toga došlo, morao bi reći: U životu pčele je sve što druga stvorenja izražavaju kroz spolni život, u slučaju pčela, potisnuto, veoma značajno potisnuto; izbačeno u pozadinu. Jer vidite, u slučaju pčela, reprodukcija je ograničena na sasvim malo iznimnih ženskih individualnosti — matica — na sasvim malo izabranih individualnosti, jer je u drugima spolni život više ili manje potisnut.

Ali ljubav je ono što je prisutno u spolnom životu, a ljubav spada u oblast duše; nadalje, kroz činjenicu da određeni tjelesni organi rade pod utjecajem duševnih snaga, ti organi postaju sposobni otkriti, izraziti ljubav. Prema tome, pošto je sve ovo u prirodi pčela potisnuto u pozadinu, i rezervirano samo za maticu, sav ostali spolni život kolonije transformiran je u one

aktivnosti koje pčele razvijaju unutar sebe.

To je bio razlog da je u starim vremenima, mudar čovjek koji je imao znanje o svemu ovom sasvim različito od znanja današnjeg čovjeka, da je taj mudar čovjek povezo sva čudesna zbivanja unutar gnijezda sa životom ljubavi, sa dijelom života koji su povezali sa planetom Venerom.

Ako opisujemo ose i mrave možemo reći da su oni stvorenja koja se, u određenom smislu, povlače od utjecaja Venere, dok se pčele u potpunosti predaju Veneri, šireći život ljubavi kroz cijelo gnijezdo. Ovaj život bi bio ispunjen mudrošću; možete dobro zamisliti koliko bi mudar morao biti!

Već sam vam rekao različite stvari o reproduktivnom procesu i nesvjesnoj mudrosti koju on sadrži. Ovu nesvjesnu mudrost pčele šire u njihovoj vanjskoj aktivnosti. Što mi proživljavamo jedino kada ljubav raste u našim srcima to se nalazi, takoreći, u cijeloj košnici kao supstanca. Cijelo gnijezdo je u stvarnosti prožeto s ljubavlju. Pojedina pčela se na svakakve načine odriče ljubavi, i tako razvija ljubav kroz cijelu košnicu. Počinjemo razumijevati život pčela kada znamo da pčela živi u atmosferi potpuno prožetoj ljubavlju.

U drugu ruku pčela je prilično posebno favorizirana činjenicom da se, na svoj način, hrani upravo onim dijelovima biljaka koji su također u cijelosti prožeti ljubavlju. Pčele sišu svoju hranu — koju onda pretvaraju u med — isključivo od onih dijelova biljaka koji su usmjereni na ljubav; one nose, tako recimo, ljubavni život cvijeća u košnicu.

Stoga treba kazati da život pčela treba proučavati koristeći dušu.

To je mnogo manje neophodno kada proučavamo mrave ili ose jer možemo vidjeti da tamo, iako su se do određene mjere povukli, još uvijek se predaju spolnim životu. S iznimkom matice, pčele su zapravo bića koja, kako bi to volio reći, govore sebi “Odreći ćemo se spolnog života da bi postali ‘nositelji ljubavi.’” Prema tome one su ono što živi u cvijeću mogle donijeti u košnicu; i kada ovo stvarno počnete ispravno promišljati, dosegnuti ćete cijelu misteriju košnice.

Život ove bujajuće, pupajuće ljubavi koja je u cvijeću i tamo je također, unutar meda. Možete također proučavati što med radi, kada ga sami jedete. Što med radi? Kada se jede med on unaprjeđuje pravu vezu u čovjeku između zračnih i vodenih elemenata. Ništa nije bolje za čovjeka od toga da doda pravu mjeru meda u svoju prehranu. Jer na predivan način pčele brinu da čovjek uči raditi sa svojom dušom na organima svoga tijela. U medu pčela vraća natrag čovjeku ono što treba da unaprijedi aktivnost duševnih sila unutar svog tijela. Prema tome kada čovjek dodaje nešto meda u svoju prehranu, on tako želi pripremiti svoju dušu da može ispravno raditi unutar njegovog tijela — disati ispravno.

Pčelarstvo je nešto što dakle umnogome pomaže napredak naše civilizacije, jer čini čovjeka jačim.

Vidite, kada shvatimo da pčele primaju veoma mnogo utjecaja od zvjezdanih svjetova, vidimo i kako mogu dati čovjeku ono što je pogodno za njega. Sve što živi, kada je ispravno udruženo,

ispravno radi zajedno. Kada stojimo ispred košnice trebamo sasvim uzvišeno sebi reći: "Pomoću košnice cijeli kozmos ulazi u čovjeka i čini ga jakim i sposobnim."

PREDAVANJE II

Dornach, 26. 11. 1923.

[U vezi papira pročitano radnicima od g. Müller-a]

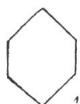
Dobro jutro, gospodo! Samo ću dodati par opaski na izjave koje je dao g. Müller — opaske koje bi vas mogle zanimati, premda prirodno, što se današnjeg dana tiče, još nije došlo vrijeme da bi se ove stvari mogle primijeniti na praktično pčelarstvo. Za sada, na ovoj strani praktičnog pčelarstva, veoma malo, ili možda i ništa se ne može reći, pošto vam je g. Müller već dao predivan izvještaj o načinu kako su stvari uređene u današnje vrijeme.

Ako ste ga pažljivo slušali moralo vam je doći do toga da cijelo pitanje pčelarstva ima prirodu zagonetke. Očito, pčelar je prvi zainteresiran za ono što mora raditi. Svatko bi morao, u stvarnosti, imati veliki interes za pčelarstvo, jer u stvari, više u ljudskom životu zavisi od toga nego se obično misli.

Pogledajmo širi smisao. Kao što ste čuli na predavanjima koja vam je ovdje dao g. Müller, pčele su sposobne skupljati ono što je kao nektar prisutno u biljkama. One stvarno samo skupljaju nektar, a onda mi ljudi oduzimamo dio kao med od onog što su skupile za košnicu — u cjelini to nije veoma veliki dio. Možemo reći da ono što čovjek oduzima je negdje oko 20% — grubo govoreći.

Ali kao dodatak ovome pčela, pomoću tjelesne strukture i organizacije, može također uzeti polen od biljaka. Prema tome pčela skuplja od biljke nešto čega tamo ima u veoma malim količinama i što je teško nabaviti. Polen je sakupljen od pčela, uz pomoć malih četkica privijenih na njihova tijela, u veoma, veoma malim količinama u kojima je, relativno govoreći, dostupan; ovaj polen je zatim spremljen ili konzumiran u košnici.

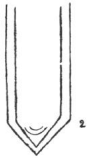
Prema tome u pčeli mi ispred sebe imamo biće koje skuplja supstance iznimno delikatno pripremljene od prirode, i čineći to, koristi ih u svom vlastitom domaćinstvu.

Dijagram 1

Sada ćemo ići korak dalje, na nešto vrlo rijetko primijećeno jer se ne prestaje razmišljati o tome. Pošto transformiraju hranu pomoću vlastitih tjelesnih supstanci u vosak — ovo pčela sama proizvodi — pčele sada rade posebni mali kontejner u koji će položiti jaje ili u koji će smjestiti zalihu hrane. Ova posebna mala posuda je, želio bih reći, zaista veliko čudo, Pojavljuje se kao heksagonalna kada je pogledamo odozgo; gledano sa strane zatvorena je na ovaj način.

(Dijagram 1 i Dijagram 2.) Tu mogu biti deponirana jaja, ili može biti spremljena hrana. Svaka posuda leži do slijedeće; iznimno dobro se uklapaju zajedno, tako da ova "površina" sa kojom je jedna ćelija, (jer tako se zove), udružena sa drugom u medeno-saće, je iznimno iskorištena — prostor je dobro iskorišten.

Dijagram 2

Kada se pojavi pitanje kako može pčela instinktivno izgraditi tako vješto formiranu ćeliju, ljudi obično odgovaraju: "To se radi da bi prostor mogao biti potpuno iskorišten." To je točno. Ako pokušate zamisliti bilo koji drugi oblik ćelije uvijek bi bilo razmaka, sve je spojeno zajedno tako da je svaki dio površine saća iskorišten.

Ovo je svakako jedan razlog, ali vidite nije jedini. Moramo razmotriti kako je mala larva koja leži unutar nje potpuno izolirana, i ne smijemo ni na koji način vjerovati da bilo što postoji u prirodi što je bez sila. Ovo šesterokutno, šestero površinsko stanište ima određene sile unutar sebe; bila bi potpuno druga stvar kada bi larva zauzimala okruglo mjesto. U prirodi označava nešto sasvim određeno to da leži unutar šest-površinskog malog staništa. Larva prima sile oblika koje kasnije osjeća u svom tijelu pošto je bila u heksagonalno oblikovanoj ćeliji, u svojoj mladosti kada je bila prilično mekana.

Pčela je kasnije sposobna graditi slične ćelije iz istih sila koje je tada apsorbirala. Tu leže snage kroz koje kasnije pčela radi, jer ono što pčela radi izvana leži u njenom okruženju.

Dijagram 3

To je prva stvar koju moramo primijetiti. Dalje ima druga vrlo iznimna činjenica koja vam je opisana. U gnijezdu postoji raznovrsnost ćelija. Mislim da svaki pčelar može dobro napraviti razliku između ćelija radilica i onih od trutova. To nije teško, zar ne? Još je i lakše razlikovati između ćelija radilica i trutova i onih od matica, jer potonje uopće nemaju takvu formu, one su više vrećaste. Ćelije matica nemaju takav oblik, više su kao neka vrsta vrećice; također ih ima veoma malo u gnijezdu. Dakle moramo reći: Radilice i trutovi (mužjaci) se razvijaju u heksagonalnim ćelijama, ali matica se razvija u "vrećici". Ona uopće ne želi imati heksagonalno okruženje. (Dijagram 3 i Dijagram 4).

Dijagram 4

Onda moramo razmotriti nešto drugo. Vidite, matica za svoj razvoj, tj. dok ne postane sasvim razvijeni insekt, treba samo šesnaest dana. Tada je ona potpuno zrela. Radilica treba oko

dvadeset jedan dan do zrelosti, što je duži period. Netko bi mogao reći da priroda poklanja mnogo više pažnje razvoju radilica nego onom od matice.

Ali uskoro ćemo vidjeti da se radi o sasvim drugom razlogu. Radilica dakle, treba dvadeset i jedan dan, a trut, mužjak — koji će najranije od svih izvršiti svoj zadatak — treba dvadeset i tri do dvadeset i četiri dana. Mužjaci su ubijeni kada izvrše svoj zadatak.

Ovdje imamo sasvim novu situaciju. Različite vrste pčela — matice, radilice i trutovi — sve trebaju različit broj dana za svoj razvoj.

Dakle, razmotrimo ovaj dvadeset i jedan dan koji je potreban radilicama. U ovome ima nešto veoma posebno. Period od dvadeset i jedan dan nije bez značenja za ono što se događa na Zemlji. Dvadeset i jedan dan je jednako periodu vremena za vrijeme kojeg se Sunce, aproksimativno govoreći, jednom okrene oko svoje osi.

Sada razmislite, radilica uzima baš toliki period za svoj razvoj koliki i Sunce uzima da se okrene oko svoje osi. Radilica proživljava jednu revoluciju Sunca, i pošto proživljava jednu kompletnu revoluciju ona ulazi u sve što Sunce može dati.

Dijagram 5

Ako bi željela ići dalje uvijek bi se susrela s istim sunčevim utjecajem, jer ako sebi nacrtate ovdje radilicu, [dr. Steiner crta na ploči.] (Dijagram 5) a ovdje Sunce u trenutku kada je položeno jaje, tada ćemo ovdje imati točku potpuno suprotnu Suncu. Sunce se okrene oko svoje osi za dvadeset i jedan dan; zatim se ponovno vrati i početna točka je opet ovdje. Ako bi se ovo nastavilo, samo takav rad Sunca bi bio tamo kakav je već jednom bio. Tako je radilica kroz to vrijeme kada se potpuno razvila proživjela sve što Sunce može dati. Ako bi radilica nastavila razvoj morala bi napustiti Sunce i ući u zemaljski razvoj; tada više ne bi imala utjecaj Sunca u svom razvoju pošto sve to već ima, i to je okusila potpuno. Sada prelazi u zemaljski razvoj, ali samo kao savršeni insekt, kao zrelo stvorenje. Mogao bih reći — radilica se okupira samo trenutno sa zemaljskim razvojem, i kada je završila sa sunčevim razvojem, ona je potpuno stvorenje Sunca.

Sada pogledajmo trutove. Trut, mogao bih reći, razmatra stvari malo dulje. On ne smatra da je potpuno spreman nakon dvadeset i jednog dana, tako prije negoli je potpuno zreo ulazi u zemaljski razvoj. Trut je prema tome zemaljsko biće, dok je radilica u potpunosti dijete Sunca.

Kako stoje stvari s maticom? Matica čak i ne prolazi kroz cijelu sunčevu revoluciju, već stoji iza i uvijek ostaje stvorenje Sunca. Iz ovo razloga matica je mnogo bliže stanju larve od ostalih; trutovi (mužjaci) su najviše odvojeni od stanja larve. Matica je pomoću toga sposobna leći jaja.

Kod pčela jasno se može vidjeti što znači izloženost zemaljskom utjecaju ili sunčevu utjecaju. Kao što znate, to u potpunosti zavisi o tome da li pčela završi ili ne završi svoj sunčev razvoj, tako da postaje matica, radilica ili trut. Matica leže jaja, a to je zato što uvijek ostaje pod utjecajem Sunca i ne uzima ništa od Zemlje tako da ima tu sposobnost. Radilica ide malo dalje i razvija se još slijedećih četiri ili pet dana; ona kuša Sunce u potpunosti. Ali tada, upravo kada njeno tijelo postaje dovoljno čvrsto ona ide dalje, samo na trenutak, kao što sam rekao, u zemljin razvoj. Dakle radilica se ne može vratiti ponovo Suncu, jer je već apsorbirala njegove utjecaje. Stoga radilica ne može leći jaja.

Trutovi su mužjaci; oni mogu oploditi; ova moć oplodnje dolazi od Zemlje; trutovi je sakupe u nekoliko dana za vrijeme kojih nastavljaju rast unutar zemaljske evolucije i prije nego dosegnu zrelost. Tako sada možemo reći: kod pčela jasno je vidljivo da oplodnja (muška plodnost) dolazi od zemaljskih snaga, a ženska sposobnost da razvije jaje dolazi od snaga Sunca. Dakle vidite, lako je zamisliti koliko je značajna duljina vremena kroz koju se stvorenje razvija. Ovo je vrlo značajno jer, prirodno, nešto se događa unutar određenog vremena što se ne bi moglo desiti bilo u kraćem ili dužem vremenu, jer bi se tada dogodile sasvim druge stvari.

Ali nadalje ima još nešto za razmotriti. Vidite, matica se razvija u šesnaest dana. Tada je točka na Suncu nasuprot nje možda tek ovdje; [Crtanje na ploči.] (Dijagram 5) matica ostaje unutar sunčeva razvoja. Preostali dio sunčeva kursa prolaze radilice, ali one također ostaju unutar sunčeva razvoja; one zapravo ne prelaze na zemlju. I tako, vidite, one se osjećaju potpuno srodne s maticom jer pripadaju istom sunčevu utjecaju; cijelo domaćinstvo radilica osjeća se povezano s maticom. One kažu: — “Trutovi su izdajice; oni su pali na Zemlju. Više nam ne pripadaju; podnosimo ih samo jer ih trebamo.”

Za što ih trebaju?

Kao što znate, ponekad se događa da matica nije oplodena; premda leže jaja. Nije neophodno da matica bude oplodena kako bi legla jaja. Ovdje imamo ono što se naziva “djevičansko leglo.” Ovo se događa i sa drugim insektima; znanstveno ime za to je partenogeneza. Ali samo trutovi se mogu izleći iz ovih neoplođenih jaja; ni radilice ni matice. Dakle kada je matica neoplođena, radilice i matice ne izlaze, samo trutovi; ovakva kolonija je prirodno beskorisna.

Vidite, u “djevičanskom leglu ” može dati jedino suprotni spol, isti spol ne. Ovo je veoma zanimljiva činjenica, i važna za cijelo domaćinstvo prirode — naime, da je oplodnja neophodna da bi se ostvario isti spol (ovo vrijedi za niže životinje naravno, ne za više). Sa pčelama je slučaj da se izlegu jedino trutovi ako nije bilo oplodnje.

Ova oplodnja pčela je zaista vrlo posebna stvar; tu nema ničeg kao što je bračni krevet na kojeg se povlači, to sve ima potpuno drugačiji smjer. Događa se otvoreno, pri punom sunčevu svjetlu i, iako to može izgledati čudno na početku, što je moguće više u zraku. Matica leti što je više moguće prema Suncu kojem pripada. (Ovo sam vam već opisao), i da samo trut koji može nadjačati zemaljske snage — jer su trutovi ujedinjeni sa zemaljskim snagama — samo onaj trut koji može letjeti najviše je sposoban oploditi maticu gore u zraku.

Matica se vraća i leže jaja. Dakle vidite, pčele nemaju svadbeni krevet, one imaju svadbeni let;

one moraju stremiti koliko god mogu, prema Suncu. Treba imati, zar nije tako, dobro vrijeme za ovaj svadbeni let koji zaista treba Sunce? Po lošem vremenu ne može se odigrati.

Dakle sve ovo pokazuje koliko blisko matica ostaje povezana sa Suncem. Kada se odigrala oplodnja, tada se radilice izlegnu iz ćelija radilica; prvo se pojavljuje mala larva, što je g. Müller tako dobro opisao, i onda se nakon dvadeset i jednog dana razvije u radilicu. U vrećastim ćelijama razvija se matica.

Dijagram 6

Sada ako ćemo ići dalje, moram vam reći nešto što možete prirodno primiti s određenom sumnjom, jer to traži egzaktno istraživanje. Ipak, to je stvarno tako. Povezati ću ovu materiju sa slijedećim: — Radilica sada zrela i spremna, zaputi se na svoj let, posjećujući cvijeće i stabla na koja se zakači sa malim kukama na nogama. (Dijagram 6) Skuplja oboje i nektar i polen. Polen je nošen na tijelu pomoću posebne majstorije za deponiranje; nektar siše s jezikom. Dio nektara se koristi za vlastitu hranu, ali veći dio se drži i to, na povratku u gnijezdo, pčele ispljunu. Stvarno, kada jedemo med mi jedemo ispljuvak pčele; to bi nam trebalo biti prilično jasno, ali to je vrlo čist i sladak ispljuvak.

Dijagram 7

Tako pčela sakuplja sve što treba za hranu, za spremanje, i za daljnju razradu u vosak, itd. Sada se moramo upitati, kako pčela nalazi svoj put do cvijeća? Ona nalazi svoj put do cvijeća sa apsolutnom sigurnošću, ali ovo se ne može objasniti samo promatrajući oči pčele. Radilica (trutovi imaju nešto veće oči), ima samo dva mala oka, jedno na svakoj strani, i tri sasvim mala na čelu (Dijagram 7). Trutovi imaju veće oči. Ali ako studiramo ova dva oka pčele, otkrivamo sa njima vidi veoma malo, a da sa tri mala prednja oka, za početak, uopće ne vidi ništa. To je čudna stvar da pčela ne nalazi cvijeće pogledom, već sa osjetilom koje je sličnije osjetilu mirisa. Ona nalazi svoj put do cvijeća osjetilom koje je između okusa i mirisa, na svom letu ona već, tako reći, kuša polen i nektar. Kuša ih izdaleka, tako da pčela uopće nema potrebu koristiti oči.

Sada načinite sebi jasnu sliku sljedećeg.

Mislite na maticu rođenu u oblasti Sunca, a nije iskusila djelatnost Sunca u potpunosti, ostala je, tako reći, potpuno pod utjecajem Sunca. Cijelo domaćinstvo radilica, pošto je završilo tijekom sunčeve revolucije, nije u stvari prešlo u zemaljski razvoj. Ove radilice se osjećaju ujedinjene s maticom, ne zato što su bile pod istim Suncem, već zato što su ostale unutar sunčeva razvoja; to je zašto se osjećaju tako ujedinjene s maticom. U svojem razvoju nisu se odvojili od onog od matice. Trutovi im ne pripadaju; oni su sebe odvojili.

Ali sada se događa slijedeće. Da bi se mogla ostvariti nova matica, mora se poduzeti svadbeni let. Matica ide vani u Sunce. Ostvaruje se nova matica. U tom trenutku događa se veoma

iznimna stvar za cijelo domaćinstvo radilica koje se osjeća povezanim s starom maticom. Njihove sićušne oči počinju vidjeti kada je rođena nova kraljica. Ovo one ne mogu podnijeti; ne mogu izdržati da ono što su oni sami, može doći od drugdje. Tri sićušna prednja oka, ova tri veoma mala oka radilice, su izgrađena iznutra; ona su protkana s unutrašnjom krvlju i tako dalje, pčele; nikada nisu bila izložena vanjskom radu Sunca. Ali sada je nova kraljica rođena od Sunca, i donosi sunčevu svjetlost sa vlastitim tijelom u košnicu; sada pčela postaje — želio bih reći — vidovita sa svojim malim očima. One ne mogu izdržati ovo svjetlo na novoj kraljici. Cijelo se njihovo domaćinstvo priprema za rojenje. To je kao strah od nove kraljice, kao da su zaslijepljene. To je kao da mi moramo gledati u samo Sunce.

To je zašto se pčele roje. I sada treba još jednom ponovno utemeljiti koloniju na temelju većine radilica koje još pripadaju košnici — to jest, staroj kraljici. Nova kraljica mora naći nove ljude. Dio populacije košnice je naravno, ostao iza, ali to su one rođene pod drugačijim okolnostima. Razlog zašto se pčele roje leži u činjenici da radilice ne mogu trpjeti novu kraljicu koja donosi novi sunčev utjecaj.

Sada bi mogli pitati, “Zašto su pčele tako osjetljive prema novom sunčevu utjecaju?” To je zaista vrlo čudna stvar. Bez sumnje znate da ponekad nije uopće ugodno sresti pčelu; može vas ubosti. Ako se radi o životinji velikoj kao čovjek u najgorem slučaju će se upaliti koža; svejedno je prilično neugodno. Manje životinje mogu čak i uginuti od uboda pčele. To je zbog činjenice da je žalac zaista cijev u kojoj se neka vrsta klipa miče gore i dolje, koji je povezan s otrovnom vrećicom. Ovaj otrov (veoma neugodan za onog tko ga je osjetio) je međutim, od velike vrijednosti za pčele. Nikako nije ugodno za pčelu da ima dio sa svojim otrovom, i stvarno ga ima samo zato jer ne može podnijeti da se približi bilo koji utjecaj izvana. Pčela želi uvijek ostati unutar sebe, ostati unutar sfere vlastite supstance. Svaki vanjski utjecaj osjeća kao uznemiravanje, kao nešto što treba odagnati svojim otrovom. Ali ovaj otrov ima u isto vrijeme sasvim drugo značenje, jer u sitnim količinama on neprestano prolazi kroz cijelo tijelo pčele; bez njega pčela ne bi uopće postojala.

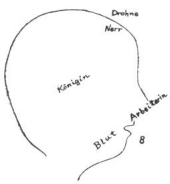
Pri proučavanju radilice treba razumjeti da ona nije u stanju vidjeti sa svojim malim prednjim očima, i to je zato jer otrov neprestano prožima ove prednje oči. U trenutku kada se pojavi nova kraljica sa svojim novim sunčevim utjecajem, to na ovaj otrov djeluje štetno. On prestaje biti aktivan, i male oči napokon počinju vidjeti, jer je činjenica da pčela živi svoj život u vječnom sumraku zbog otrova.

Ako bi vam u slikovitoj formi opisao što pčela proživljava kada se nova kraljica izvuče iz svoje 'vrećaste' ćelije, morao bih reći: “Pčela stalno živi u sumraku, i nalazi svoj put pomoću osjetila između okusa i mirisa; živi u sumraku koji joj je blizak. Ali kada se pojavi nova kraljica to je potpuno isto kao kada mi ušetamo u sumrak lipanjske večeri, i mali svjetleći crvi sjaje.” Čak i da tako nova kraljica sjaji za roj, jer otrov nije dovoljno jak da drži pčele u njihovom izdvajanju od svijeta. Drži se za sebe čak i kada leti vani, jer je tada sposobna sa svojim otrovom držati se za sebe. Ona treba otrov kada se boji da bi je nešto izvana moglo uznemiriti. Cijela kolonija želi potpuno biti sama za sebe.

Zaista, da bi kraljica mogla ostati u oblasti Sunca ne smije boraviti u uglatoj ćeliji, već unutar okrugle. Tamo ostaje unutar sunčeva utjecaja.

Ovdje smo dotakli nešto što čini pčelarstvo iznimno zanimljivo za svakog. Jer vidite, u stvarnosti, stvari se u košnici odvijaju na potpuno isti način kao u ljudskoj glavi, sa samo malom razlikom. U našoj glavi, na primjer, supstance ne rastu do takvih dimenzija. U ljudskoj glavi mi imamo živce, krvne sudove, i odvojeno smještene okrugle ćelije koje uvijek nalazimo. Imamo ove tri vrste ćelija u ljudskoj glavi. Nervi se sastoje od odvojenih ćelija koje jedino ne rastu do samostalnih bića pošto ih je priroda sa svih strana zatvorila; u stvarnosti, međutim, ovi nervi bi voljeli postati male životinje. Ako bi se nervne ćelije ljudske glave mogli razvijati u svim smjerovima, pod istim uvjetima kao one u košnici, tada bi nervne ćelije postali trutovi. Krvne ćelije koje teku venama postale bi radilice; a pojedine slobodne ćelije koje su, iznad svega, u sredini glave i prolaze najkraći razvoj, mogu se usporediti s maticama.

Dijagram 8

Dakle u ljudskoj glavi imam iste tri sile (Dijagram 8) kao i u košnici.

Sada radilice donose kući ono što sakupe od biljaka, i prerađuju to u vlastitim tijelima u vosak, od kojeg zatim grade predivne strukture saća. Krvne ćelije u ljudskoj glavi međutim, rade istu stvar. Iz glave one prolaze u cijelo tijelo. Kada gledate na primjer, kost, na dio kosti, svugdje nalazite heksagonalne ćelije. Krv koja cirkulira kroz cijelo tijelo prenosi isti rad kao i onaj kojeg u košnici rade pčele. Slično je i sa ćelijama naših mišića koje, još jednom, odgovaraju voštanim ćelijama pčela, ali pošto su mekše, brže se rastvaraju, tako je to manje primjetno. Proučavanje kostiju dobro to pokazuje. Dakle, krv ima iste snage kao što su one od radilica.

Može se čak pratiti njihov razvoj kroz tijek vremena. Ćelije koje ćete prve naći razvijene u ljudskom embriju, i koje zatim ostaju nepromijenjene, su one koje već postoje na ranom stupnju života embrija. Ostale, krvne ćelije, pojavljuju se nešto kasnije, i konačno se razvijaju nervne ćelije — baš kao u košnici. Jedino što čovjek gradi tijelo koje očito pripada njemu; pčela također gradi tijelo, ali za radilice, to tijelo je košnica — ćelije. Ova gradnja saća odgovara onom što se događa unutar naših tijela, — naime, da krvne ćelije u stvarnosti rade ovo iz vrste voska — ali to nije lako dokazati.

Mi sami smo građeni od vrste voska, baš kao što saće formira veličanstvenu strukturu koju nalazimo u košnici.

Dakle to je onako kako je. Čovjek ima glavu, a ova glava radi na svom divnom tijelu koje je ustvari "košnica" i sadrži u svojoj vezi između bjelančevinastih ćelija (koje ostaju okrugle) i krvi, istu vezu koja postoji u košnici između kraljice i radilica. Naši nervi se stalno uništavaju; mi stalno koristimo naš nervni sustav. Mi naše nerve ne ubijamo odmah — kao što pčele ubijaju trutove — jer bi u tom slučaju trebali svaku godinu umrijeti, ali, i pored toga, naši nervi svaku godinu slabe, i kroz ovo postepeno slabljenje nerva, čovjek stvarno umire. Tada mi više ne

možemo osjećati naše tijelo ispravno; čovjek u stvari uvijek umire od istrošenosti svojih nerva.

Kada pogledate glavu — koja predstavlja gnijezdo — vidjeti ćete da je tu sve dobro zaštićeno. Ako se ozlijedi glava, to je ozbiljna stvar; glava to ne može podnijeti. Jednako, ono što se događa kroz prisutnost nove kraljice — koja je tamo zbog svadbenog leta — to je nešto što pčele ne mogu podnijeti; radije odlaze nego ostaju s njom.

To je zašto je pčelarstvo uvijek bilo gledano kao da ima najdublje značenje. Čovjek oduzima pčelama — možda 20% njihova meda — i može se opravdano reći da je ovaj med iznimno vrijedan za čovjeka, jer sa uobičajenom prehranom dobiva se vrlo malo meda pošto je med distribuiran u veoma malim količinama u biljnom svijetu. Na ovaj način dobivamo samo sićušne količine meda u naša tijela.

Mi također imamo "pčele" unutar nas, naime, našu krv, koja prenosi med u različite dijelove našeg tijela. Med je ono što pčele trebaju za proizvodnju voska, iz kojeg zatim radi "tijelo" kolonije.

Kako starimo, med ima iznimno pogodan efekt za nas. Kod djece, mlijeko ima sličan efekt; med nam pomaže da izgradimo naša tijela i strogo je preporučljiv ljudima koji stare. To je izvanredno zdrava hrana; samo ga se ne smije jesti previše! Ako ga se jede previše, koristeći ga ne samo kao dodatak, mogu oblikotvorne snage postati previše aktivne. Oblik tada može postati previše rigidan, i mogu se razviti svakakve bolesti. Zdrav čovjek osjeća koliko meda bi trebao uzeti. Med je posebno dobar za starije ljude pošto tijelu daje pravu čvrstinu.

Također treba napraviti plan za davanje prave količine meda djeci koja pate od rahitisa kada su devet do deset mjeseci stara, i nastaviti s ovom dijetom medom sve do dobi od tri ili četiri godine. Rahitis tada ne bi trebao biti toliko izražen, jer ovo je bolest da je tijelo premekano, i lomljivo. Naravno, u prvim tjednima djeci treba samo davati mlijeko; med u toj dobi nema efekta. Med sadrži snage koje čovjekovom tijelu daju čvrstoću. Ove stvari bi trebalo razumjeti.

Dakle može se reći da bi mnogo više pažnje trebalo posvetiti pčelarstvu nego je to običaj.

Moguće je i slijedeće. U prirodi sve je predivno međusobno povezano. U prirodi oni zakoni u koje čovjek ne može prodrijeti svojom uobičajenom inteligencijom su i najvažniji. Ovi zakoni rade — zar ne rade? — uvijek sa savršenom slobodom. Ovo je primjenjivo na primjer, sa odnosom spolova na Zemlji. To nije uvijek isto, odnos muškaraca i žena nije uvijek, već samo više ili manje jednak jedan drugom; on je aproksimativno jednak na cijeloj Zemlji. To je donijela mudrost prirode. Ako bi ikada do toga došlo — vjerujem da sam vam ovo već rekao — da bi čovjek bio konačno sposoban odrediti ovu stvar proizvoljno, tada bi sve palo u konfuziju. Ako bi u bilo kojoj zemlji populacija bila desetkovana ratovima poslije bi postala brojnija. U prirodi, svaka potreba doziva rad suprotnih sila.

Sada, dok pčele traže nektar od biljaka, one prirodno uzimaju ovo od biljaka koje također imaju i drugu uporabu — koje nam daju voće i tako dalje. Ali iznimna stvar je to da te voćke uspijevaju mnogo bolje na mjestima gdje se drže pčele, nego na mjestima gdje nema pčela.

Kada pčele uzmu nektar od biljaka priroda ne ostaje besposlena, već proizvodi više plodonosnih biljaka. Tako čovjek nema dobit samo od meda koji rade pčele, već prima više i od biljaka koje pčele posjećuju. Ovo je zakon velike važnosti, i koji možemo dobro razumjeti.

Promatrajući stvari na ovaj način, može se reći — u cijeloj međusobnoj povezanosti kolonije pčela — tog organizma — priroda otkriva nešto za nas veoma divno. Pčele su subjekt sila prirode koje su zaista divne i od velikog značaja. Ne može se nego osjećati stid mumljajući među ovim silama prirode. Danas postaje sve više i više očito da kada se čovjek neumjesno upliće u ove sile on ne čini stvari boljima, već lošijima. On ih ne čini lošijima iznenada, jer je zaista tako da to priroda svugdje ometa, premda pored svega toga ometanja priroda radi najbolje što može. Određena ometanja čovjek može ukloniti, i njihovo uklanjanje može za prirodu olakšati stvari. Na primjer, izgleda da on u stvari pomaže prirodi kada koristi košnice koje su zgodno složene, umjesto korištenja starih slamnatih.

Ali ovdje dolazimo do samog pitanja o umjetnom pčelarstvu. Nemojte misliti da nisam u stanju vidjeti — čak i sa ne-antropozofskog stajališta — da su metode modernog pčelarstva na prvi pogled veoma atraktivne, jer zasigurno, to čini mnoge stvari mnogo lakšim. No jako držanje zajedno — želio bih reći — jedne generacije pčela, jedne familije pčela, biti će na duge staze smanjeno.

Govoreći danas općenito, ne može se nego hvaliti moderno pčelarstvo; tako dugo dok ćemo vidjeti sve takve mjere opreza o kojima nam je govorio g.Miller, moramo im se diviti na određeni način. Ali moramo čekati i vidjeti kako će stvari stajati za pedeset do osamdeset godina, jer do tada određene sile koje su dosad bile organske u košnici postati će mehanizirane, postat će mehaničke. Nije moguće doći do tog intimnog odnosa između kolonije i kraljice ako je kupljen, do kojeg inače dolazi prirodno kada se kraljica pojavljuje na prirodan način. Jedino, u početku ove stvari nisu promatrane.

Naravno, ni na koji način ne želim da se pokrene kampanja protiv modernog pčelarstva, jer se takve stvari ne mogu raditi u praktičnom životu. Napraviti to bilo bi više kao nešto što ću vam sada reći. Moguće je aproksimativno izračunati vrijeme kada na zemlji više neće biti ugljena. Zemljino snabdijevanje ugljenom je iscrpljivo; jednog dana doći će do kraja. Sada bi bilo moguće ograničiti količinu ugljena koji se uzima iz zemlje, tako da snabdijevanje traje koliko i sama Zemlja. Ne može se reći da bismo trebali to učiniti, jer bismo trebali imati malo vjere u budućnost. Netko kaže "Dobro, mi naravno pljačkamo zemlju za ugljen, to jest pljačkamo ugljen naših nasljednika, ali oni će izumiti nešto drugo tako da više neće trebati ugljen." Prirodno, netko može kazati isto i za nedostatke modernog pčelarstva!

Ipak, dobro je biti svjestan činjenice da radeći mehanički mi uništavamo ono što je priroda razradila na tako divan način. Vidite pčelarstvo se u svim vremenima visoko cijeno; posebno u starijim vremenima, pčele se držalo za svete životinje. Zašto? Tako je smatrano jer u njihovoj cjelokupnoj aktivnosti, otkrivaju se procesi koji se odvijaju i u samom čovjeku. Ako u ruku uzmete komad pčelinjeg voska vi u stvari držite nešto između krvi, mišića i kosti, što u čovjekovoj unutarnjoj organizaciji prolazi kroz stanje kada je vosak. Vosak međutim ne postaje čvrst, već ostaje fluidan dok se ne transformira u krv, ili mišiće, ili u stanice kosti. U vosku mi ispred sebe imamo ono što nosimo u sebi kao sile, ne kao supstancu.

Kada je čovjek u starijim vremenima napravio svijeće od pčelinjeg voska i upalio ih, znao je da se odigrava divan i sveti čin: "Ovaj vosak koji sada palimo uzeli smo iz košnice; tamo je očvrstnuo. Kada je plamen topi i on isparava, tada vosak prelazi u iste uvjete kakvi su u našim vlastitim tijelima."

U topljenju voska svijeće čovjek je jednom shvaćao nešto što se uzdiže na nebesa, nešto što je također unutar njegovog vlastitog tijela. To je u njima budilo molitveno raspoloženje, a ovo raspoloženje ih je na svoja način vodilo da gledaju na pčelu kao posebno sveto stvorenje, jer ona priprema nešto što čovjek stalno treba raditi u sebi. Iz tog razloga, što idemo više natrag više nalazimo kako čovjek pristupa pčelama s poštovanjem. Naravno, to je kada su još bile u divljem stanju; tako ih je čovjek našao, i gledali su na ove stvari kao otkrivenje. Poslije su pčele doveli u svoja domaćinstva.

Sasvim divna zagonetka leži skrivena u svemu što se događa oko pčela, i ozbiljnim proučavanjem njih može se naučiti što se događa između glave i tijela u čovjeku.

Sada sam vam rekao nekoliko takvih stvari o kojima sam želio govoriti. U srijedu ćemo imati naš slijedeći sastanak, i možda će biti mnogo pitanja. Nešto se također može pojaviti i kod g.Mullera.

Danas sam samo želio napraviti ove primjedbe koje, napokon, izvan svake sumnje, su temeljene na stvarnom znanju. Ali, može biti još toga što bi trebalo razjasniti.

PREDAVANJE III
Dornach, 28.11.1923.

DOBRO jutro, gospodo!

Da li ste se sjetili nečeg što bi me željeli pitati? (Pročitao je članak iz "Schweizerische Bienenzeitung" od veljače—ožujka 1923 naslovljen "Da li pčele osjećaju boje nevidljive za čovjeka?")

DR. STEINER:

Reći ću nekoliko riječi o ovoj temi. Vidite, ovi eksperimenti koje su napravili Forel i Kühn tako jasno pokazuju kakvi se besmisleni eksperimenti danas rade. Teško je zamisliti nešto apsurdnije od objašnjenja ovih eksperimenata kakva su ovdje dana. Promislite na trenutak da mogu napraviti slijedeće: Mogu uzeti supstancu — postoje takve supstance — posebno osjetljivu na ultra-ljubičaste zrake, tj., na boje koje leže iznad plave i ljubičaste; na primjer uzmem barij-platino-cijanid. Isključim sve ostale boje, recimo, isključim crvenu, narančastu, žutu, zelenu, plavu — onda bi došla indigo i ljubičasta — njih također isključim (Dijagram nedostaje). Sada radim provjeru; Ove u spektru zatvaram; tada ovdje imam takozvane ultra-ljubičaste zrake koje su nevidljive za čovjeka. Ako sada dodam ovu supstancu, ovaj barij-platino-cijanid (koji je bijeli prah) tada počinje sjajiti. U zamračenoj sobi ne vidimo ništa;

sada pustimo te zrake, pratimo ih kako dolaze, dopuštajući dakle, samo ultra-ljubičaste zrake da uđu, koje postaju vidljive kada uvedem barij-platino-cijanid. Tada ih se vidi. Tada se rasvijetle. Dakle, prema ovom članku, moram izjaviti da je barij-platino-cijanid sposoban vidjeti nekom vrstom očiju jer pokazuje aktivnost. Ali sasvim ista se stvar događa ako se eksperimentira s mravima. Pretpostavimo da umjesto barij-platino-cijanida uzmem mrave; zatim isključim svjetlo. Mravi se kreću prema šećeru; na isti način barij-platino-cijanid zasvijetli. Zatim kažem (prema ovom članku) da mravi vide ultra-ljubičaste zrake. Ali oni ih trebaju vidjeti toliko malo koliko i barij-platino-cijanid treba vidjeti da bi svijetlio. Sve što se stvarno može reći je, da davanje određene supstance proizvodi efekt na mravima. Više od toga ne može se tvrditi. Znanstvenici o kojima se radi su besmisleni koliko to mogu biti i daju izjave koje su čista fantazija.

Jedina stvar koja se može kazati je ovo, — da je kroz osjetilne organe (još jednom, prema ovom članku ovo je dano kroz činjenicu da nema nikakvog efekta ako su oči mrava lakirane) da je kroz osjetilne organe napravljen utisak na ove insekte. Karakteristično je da znanstvenik primjenjuje na mrave i ose ono što je uočio na pčelama — i obrnuto. Ovo samo pokazuje kako su nepromišljeno eksperimenti provedeni.

Sada, može se dodati slijedeće: vidite, kada se nastavi dalje [crtanje na crnoj ploči.] do takozvanih ultra-ljubičastih zraka — ovdje imate crvenu-narančastu, žutu, zelenu, plavu — onda bi došla indigo, i ljubičasta — ultra-ljubičaste zrake. Na drugoj strani, infra-crvene zrake.

Ovdje imamo ultra-ljubičaste zrake (na desnoj strani) a one imaju naročitost (tako se on sam izrazio u članku) da proizvode jake kemijske reakcije. Što god je predstavljeno ovdje (unutar sfere ultra-ljubičastog svjetla) jako je promijenjeno kemijski, sa rezultatom da ako sada ovdje stavim mrava on će odmah iskusiti jaku kemijsku reakciju. On ovo osjeća; ovo je točno. On osjeća ovaj efekt iznad svega u očima. Kada je mrav doveden u sferu ultra-ljubičastih zraka on ovo osjeća, baš kao što barij-platino-cijanid reagira kada je donesen u istu sferu kemijske aktivnosti. Ako potpuno zamračim prostoriju i imam samo ultra-ljubičaste zrake ovdje, tada bi mrav odmah primijetio da se nešto događa. Na primjer, ako imamo mravlja jaja ili larve ona bi bila potpuno promijenjena, bila bi uništena u trenutku kada bi došlo do ovog jakog kemijskog djelovanja. To je zašto mravi spašavaju njihova jaja.

Ono u vezi čega je u stvari ovaj članak to su efekti kemijske prirode.

Izjava koju sam nedavno dao je sasvim ispravna. Rekao sam da pčele imaju osjetilo koje je posrednik između mirisa i okusa; tako te stvari osjećaju pčele, a slično je i u slučaju mravi. Toliko su malo ova gospoda svjesna pravog pitanja da oni ne znaju, na primjer, da kada sam čovjek opaža boje, čak i u opažanju ultra-ljubičastih zraka, male kemijske promjene se odvijaju u njegovim očima. Čovjekovo opažanje boja teži biti kemijske prirode.

Sve što je ovdje istraživano je reakcija na unutarnje kemijske promjene koje se odigravaju kod pčele kada je u ultra-ljubičastom svjetlu.

Sada, sve to je unutar sfere crne, bijele, žute, sive (a siva je samo nekako tamnija bijela), ili plavo-sive, u svim ovim bojama nema ultra-ljubičaste. Tako su sve ove boje slobodno primjetne pčelama. Kemijski efekti koje pčele tako jako osjećaju kada dođu do ultra-ljubičaste nisu prisutni

u ovim bojama. Ali kada pčela napusti ovi sferu crne, bijele, žute i plavo-sive i dođe u ovu drugu sferu osjeća ultra-ljubičaste zrake kao nešto strano. Tamo pčela ne može ništa. Tako je dakle jako važno zapamtiti da pčela ima osjetilo između okusa i mirisa.

Mi ljudi pravimo veliku razliku između mirisa i okusa. Ovo potonje je prvenstveno kemijsko osjetilo; potpuno se temelji na kemiji. Pčela ima nešto što je posrednik između okusa i mirisa. Ovo nije u kontradikciji s činjenicom da pčela može razlikovati boju kada je prednja strana košnice obojana na jedan ili drugi način; jer morate uzeti u obzir da se sve boje razlikuju u njihovim kemijskim efektima, tako da se također mogu osjećati u vezi s njihovom toplinom ili hladnoćom.

Ako, na primjer, prekrijete površinu s crvenom bojom i pčela joj priđe, ona doživljava toplinu. Kako dakle pčele ne bi znale da je to različito od pristupa, na primjer, u sferu plavog! Blizu plave površine pčele osjećaju hladnoću. Pčela osjeća toplinu od crvenog i hladnoću od plavog, i tada ih prirodno može razlikovati. Ali prema tome nije opravdano zaključiti da pčela vidi sa svojim očima na način kao čovjek. To je naravno krajnja besmislica. Ali tako je i sa mnogim drugim stvarima što ljudi misle.

Prethodno sam vam rekao što svi ovakvi eksperimenti iznose. Jednom sam rekao i da postoji određena biljka, nazvana "Venera muholovka" koja trenutno skupi svoje listove kada ih se dodirne. Baš kao što vi radite šaku od svoje ruke kada ćete biti dodirnuti — to jest, kao da će netko puhnuti u nju — tako Venera muholovka čeka insekta i onda se zatvara. Tada ljudi govore: ova biljka, Venera muholovka, ima dušu kao i čovjek. Ona je svjesna dolaska insekta i zatvara se.

Da, gospodo, ali ja uvijek kažem: Poznajem izvjesni uređaj tako konstruiran da kada mu pristupi životinja i dotakne nešto unutar njega, tada se automatski zatvara i životinja je uhvaćena. To je mišolovka! Ako netko pripisuje dušu Veneri muholovki, tada je jednako mora pripisati i mišolovki! Ako netko pčelama pripisuje pogled pošto nešto rade pod ultra-ljubičastim svjetlom, tada isto tako treba pripisati pogled i barij-platino-cijanidu!

Ako se ljudi samo potrude misliti otkriti će dosta iznimnih stvari, jer se barij-platino-cijanid sastoji od barija. To je bijeli metal koji pripada klasi alkalnih metala. Sada je zanimljivo da ovakav metal igra određenu ulogu u životu čovjeka. Kao ljudska bića mi ne bi imali ispravno djelovanje bjelančevina koje uzimamo u naša tijela kada ne bi imali takav metal u gušterači. On mora biti tamo. U bariju mi imamo nešto povezano sa našim osjećajem udobnosti kod procesa probave. Platina je posebno vrijedan metal, kao što znate; metal koji je također posebno čvrst i težak — to je dragocjen metal. Svi ovi metali imaju osobinu da su, još jednom povezani s osjećajima, s "osjećanjem."

Sada se podsjetimo na još jednu stvar. Cijanid je također tamo. To je izvjesna vrsta cijankalne kiseline, cijanovodična kiselina. Rekao sam vam prije da čovjek uvijek razvije malo cijanovodične kiseline pri radu svojih mišića. Ova supstanca prema tome slična onome što čovjek neprestano proizvodi u svom tijelu. Iz ovoga možete zaključiti da je čovjek posebno podložan u svom tijelu — ne u svojim očima — onom što se događa u ultra-ljubičastom svjetlu — tj., kemijskim komponentama svjetla. Možemo prosuditi sami ako obratimo pažnju na ove stvari.

Ali samo duhovna znanost može omogućiti da se ove stvari promatraju kao činjenica da kada se mijenja barij-platino-cijanid javlja se vrsta osjećaja. Ovo je u najvišem stupnju primjenjivo na pčele. Pčele osjećaju boje sa posebnim intenzitetom, ali one samo vide boje kako mutno svijetle pri pojavi samo-svijetlećeg organizma.

Iz tog razloga kažem, govoreći općenito, da sumrak okružuje pčele. Ali kada se pojavi nova kraljica, ona svijetli za ostale pčele kao što svijetleći crvi sjaje za nas u lipnju. To je tako, samo s obzirom na tri manja prednja oka; ostale oči, veće, već imaju neko osjećanje svijetla, ali kao u sumrak. Kada je u tami stvorenje osjeća prisutnost samo onih boja koje djeluju kemijski, kao što je ultra-ljubičasta, ili jedne koja uopće ne djeluje kemijski — tj., infra-crvene.

Na kraju ovog članka u pčelarskim novinama, navodi se da će daljnje informacije kao one o infracrvenim zrakama biti dane kasnije. Naravno, kada pčele dođu u infracrvenu, ponašati će se sasvim različito, jer tada više nema nikakvog kemijskog efekta.

Što se tiče činjenica, eksperimenti su korektni, ali mora biti jasno da se ne mogu izvlačiti zaključci kakve su Forel i Kühn u stvari izvukli. Raditi tako je potpuno besmisleno praćenje eksperimenta. Onda ljudi kaži: "ovo je izvan sumnje dokazano." Prirodno, ali samo onima koji dušu pripisuju mišolovci! Ali za druge koji znaju koliko daleko se može ići, koliko daleko se može ovo ispravno pratiti, ovi dokazi nisu nikako izvan sumnje.

U svakodnevnom životu mi nemamo naviku točno pratiti stvari. Kada ljudi prožive jednu ili drugu malu stvar, tada, pričajući, komarac postaje slon. A tako je i sa našim znanstvenicima. Kada su nešto dosegнули oni ne prestaju razmišljati, već nastavljaju, i primjenjuju to na ono što je upravo pred njima. Ovakav rezultat je fantastična besmislica; komarac postaje slon. Kada moderna znanost daje ovakve izjave to je uslijed njenog autoriteta, jer ono što se tako donosi ne susreće, u pravilu, nikakva proturječja, pošto su svi časopisi u rukama znanstvenih autoriteta. Ali dugoročno, neće biti mnogo koristi od ovakvih besmislica.

Ako uzmete u obzir cijelo pčelarstvo, vjerujem da ćete utvrditi da se najbolji pčelari previše ne zamaraju oko otkrića Forel-a i Kühn-a; pošto pčelari moraju biti praktični, i tada instinktivno znaju što je potrebno. Naravno, najbolje je kada se ima prave instinkte. Izgleda da se da primijetiti da se pčelar voli smjestiti nedjeljom navečer, dok možda sniježi, i čitati neki ovakav članak, jer prirodno, to ga zanima, ali ne može to puno iskoristiti pošto članci ovakve vrste nemaju ništa za što bi se uhvatili.

Zasigurno, gospodo, imate drugih zanimljivih stvari za upitati me?

G. MÜLLER:

Želio bih dodati nešto u vezi kraljice. Već smo opisali kako leže svoja jaja. Zatim imamo neoplođenu kraljicu; na primjer, za lošeg vremena, i tada se izlegnu samo trutovi koji nemaju vrijednosti. Također, kada kraljica umre i nema mladog legla, tada se jedna od radilica izlegne da bude kraljica. Ona uvijek leže jaja ali samo neoplođena jaja, iz kojih dolaze samo inferiorni trutovi.

1. Zatim bi želio nešto dodati o rojenju. U vrijeme prvog rojenja još tu nema nove kraljice. Ona još spava u svojoj ćeliji i ne može još dati novo leglo. Samo starije pčele napuštaju košnicu s kraljicom. Ja je mogu izvaditi i staviti cijeli roj natrag u košnicu.

2. A o pčelinjem vidu, želio bih reći da kada radimo u pčelinjaku i tu ima previše svjetla (za pčelara je uvijek premalo svjetla), tada su pčele užasno uznemirene.

A o ubadanju kada se pčele roje, nama je dobro poznato da je prvi roj više delikatan; to je mnogo manje slučaj sa kasnijim. Mi držimo da mlade pčele ne bodu, da ne koriste svoje žalce.

1. Postoje određena područja gdje ljudi ne beru med prije 8 kolovoza, za koji se drži da je sveti dan. 8 kolovoza je dan meda.

2. Može se dogoditi da roj ide vani i da se kraljica negdje smjesti, i čini se da je to kraj, ali nije tako — nije u cijelosti tako.

DR. STEINER:

S obzirom na ono što sam rekao, sve ukazuje na činjenicu da stara kraljica napušta košnicu kada se nova kraljica pokaže i izgleda pčelama kao sjajni crv. Kada roj izađe i stara kraljica bude uhvaćena, tada netko može vratiti sve pčele u košnicu, kako ste rekli, i tada će u tišini nastaviti raditi. To ne znači da se prema tome ne može reći da su prvo pčele bile vođene vani sa jakim efektom svjetla nove kraljice na njihovim malim očima. S tim se to ne može odbaciti. Ovdje morate nastaviti sasvim logično. Dati ću vam primjer iz života. Zamislite za trenutak, da ste svi vi ovdje negdje zaposleni, i jedan dan otkrijete da morate ići u štrajk jer nešto nije u redu s menadžmentom. Pretpostavimo da ste svi odlučili ići u štrajk. Dakle vi se rojite, gospodo.

Tada prođe određeno vrijeme i više ne možete nabavljati osnovne životne potrepštine. Dolazite na prag gladi, i prisiljeni ste vratiti se na posao. Prema tome ja ne mogu kazati da niste imali razloga otići! Morate uzeti u obzir ako izvadite staru kraljicu iz roja i vratite nju natrag u košnicu, tada prirodno, pčele moraju napokon trpjeti novu kraljicu, jer stara kraljica više nije tamo. Moraju zagristi kiselu jabuku! Prema tome ono što sam kazao nije pogrešno; to je pitanje gledanja na stvari u pravom svjetlu.

Tada ste govorili o prvom gnijezdu, dok još nova kraljica nije tamo, kada još o njoj ne možete govoriti. Dakle, da li ste ikada vidjeli prvi roj dok još jaje kraljice nije tamo?

HERR MÜLLER:

Devet dana prije nego se mlada kraljica izvuče.

DR. STEINER:

Za početak mlada kraljica je unutar svoje ćelije, kao jaje. Nakon šesnaest dana ona je potpuno odrasla kraljica; tada se izvuče vani. Devet dana prije ovog ona je već tu u jajetu. Čudna stvar je da jaje sjaji najviše od svih. Postepeno sjaji sve manje i manje, ali mlada kraljica još uvijek sjaji neko vrijeme; ona sjaji jače od ostalih u stanju larve. Dakle, sasvim je razumljivo da možete imati više rojeva koje sačinjavaju najosjetljivije pčele koje izlaze vani. Može se objasniti

činjenicom da se ne događa ništa dok mlada kraljica nije tamo. Jer što je mlada kraljica? Ona je već tamo i kada je samo jaje tamo.

Kao kod neplodne kraljice, kada kraljica nije oplođena tada ne izlaze radilice već samo trutovi, i kao što je g. Müller rekao, vrlo loši trutovi. To je točno. Leglo neoplođene kraljice je beskorisno jer nema radilica. Mora se vidjeti da kraljica može napraviti njen svadbeni let pod utjecajem Sunca.

Vidite, gospodo, još jednom, kakva velika uloga je odigrana od kemijskog elementa. Jer ono što se odigrava na ovom letu je efekt seksualne prirode pčele. Ali seksualna priroda je u potpunosti kemijskog karaktera. Kada kraljica leti tako visoko tada prirodno do oplodnje ne dolazi od svjetla, već od kemijskog djelovanja svjetla. Upravo na ovom primjeru možete vidjeti koliko je pčela delikatno osjetljiva na kemijski element.

Rekli ste nadalje da pri radu u pčelinjaku, kao čovjek prirodno trebate svjetla, a to pčele čini nemirnim.

Pokušajte uobličiti jasnu sliku pčele koja prima kemijske reakcije od svjetla koje osjeća strašno jako. Kada vi, kao ljudsko biće, pristupite i pustite svjetlo, koje svugdje zasja, to djeluje na pčele kao što jaka struja zraka djeluje na vas; to je baš kao da vi otvorite prozor i zapuše jaka promaja. Pčela osjeća svjetlo, ona ne osjeća da je sve okolo postalo osvijetljeno, već osjeća svijetlost kao potres, prilično je uzdrmana od toga. Može se gotovo reći, (premda nisam vidio pčelara da pušta previše svijetla) pčele postaju strašno nervozne, u sebi uznemirene. Ubačene su u ovo kemijsko djelovanje svjetla i počinju letjeti amo tamo gotovo kao male laste. Plešu gore dolje kao znak koliko se nemirno osjećaju u sebi. Pčele se ne bi ponašale na ovaj veoma nervozni način ako bi mogle vidjeti svijetlo; tada bi se pokušale sakriti, pobjeći u kut gdje svijetlo ne bi utjecalo na njih.

Prirodno, kod svih ovih stvari, moramo shvatiti kako trebamo biti savršeno jasni s obzirom na efekte koji svugdje postoje, i koji se ne smiju uspoređivati s efektima kakve imaju na čovjeka. Inače sve antropomorfiramo, i ne možemo nego zaključiti da zbog toga što čovjek vidi na određeni način, na takav način moraju vidjeti i životinje. Ovakve izjave se ne mogu davati pravocrtno.

Možda ste primijetili slijedeće. Ako netko primjećuje ovakve stvari, često ih i postaje svjestan. Zamislite da ste u kuhinji gdje je lijep i topao štednjak. Mačka voli sjediti na toplom štednjaku; ona se uvije i zaspe, ima zatvorene oči. Dakle, ako se nađe miš negdje ispod ormara, kojeg mačka nikako ne može vidjeti očima, može se dogoditi da mačka iznenada jurne dolje bez otvaranja očiju, navali na miša sa potpunom sigurnošću, i prije nego imate vremena razmisliti. Stvar je gotova, mačka se vraća s mišem već u ustima.

Sada prirodno, gospodo, nećete reći da je mačka vidjela miša, jer je imala oči zatvorene, spavala je. Neki ljudi kažu da mačka ima veoma osjetljivo čulo sluha, i da je pomoću ovog veoma osjetljivog slušanja mačka svjesna miša. Dakle, osim ovog, ti bi morali izjaviti da mačka najbolje čuje kada spava, što je prilično sumnjiva izjava, posto su gledanje i slušanje ona čula koja igraju tako veliku ulogu u budnom životu, dok na primjer osjetilo mirisa, igra iznimno važnu

ulogu kod spavanja. Ono radi kemijski. Unutar nosa, i cijelog mozga događa se nešto kemijsko. Nadalje, kada čujete nešto, možete li se baciti na to s apsolutnom sigurnošću? Ovo uopće nije slučaj; slušanje uopće nije takvo da brzo vodi do orijentacije. Stoga ovdje se ne radi o sluhu mačke. Ali ono što je jako prisutno u mački je strašno fino osjetilo mirisa, koje ima unutar svoje čekinjaste brade. Ovo strašno fino osjetilo mirisa je tu pošto u svakoj čekinji postoji mali kanal, i unutar svake čekinje (vidi dijagram 9) je supstanca, a na ovu supstancu prisustvo miša djeluje kemijski. Kada nema miša u blizini, ova supstanca ima određena kemijska svojstva, ali ako je miš negdje u susjedstvu mačke, čak i na nekoj udaljenosti, tada je mačka svjesna miša kroz kemijsku reakciju u njenim brkovima.

Rekao sam vam ranije da postoje ljudi koji, premda žive na trećem katu, su svjesni neke supstance u podrumu, i mogu se ponekad od toga razboljeti — na primjer, od heljde.

Ljudi se mogu lako uvjeriti s kojom sigurnošću radi osjetilo mirisa, jer inače ne bi bilo policijskih pasa. Ovi psi rade veoma malo gledanjem, ali mnogo svojim čulom mirisa. U kraljevstvu životinja preciznost i sigurnost ne može se pridavati očima, već kemijskoj aktivnosti; pod utjecajem ultra-ljubičastih zraka ova aktivnost je jača od svega.

Ako bi željeli biti posebno ljubazni prema policijskom psu napraviti ćete dobro ako, na primjer, ako odete s njim i konstantno držite tamnu svjetiljku ispred njega tako da ga uvijek držite u ultra-ljubičastim zrakama. Policijski pas će čak biti i sigurniji u pronalaženju stvari, jer u njegovim “mirisnim dlakama” (jer i pas ima mirisne dlake) kemijska reakcija bila bi još sigurnija.

Sve što se može znati o životinjama ukazuje na činjenicu da kada ulazimo u životinjsko kraljevstvo, ne smiju se tražiti svjesna osjetila kao kod čovjeka, već se moramo spustiti u osjetila mirisa i okusa — u “kemijska osjetila.”

Napomenuli ste, g.Müller, da mlade pčele ne ubadaju. To se lako može pripisati tome, da mlade pčele još nemaju žaoku pošto još nisu potpuno razvile svoju unutarnju organizaciju. To dolazi samo kako rastu starije. Nema ničeg posebnog u tome, i nije u suprotnosti s onim što sam rekao.

(G.Müller je pitao o umjetnoj prehrani. On za to koristi četiri dijela vode, pet šećera, i zatim dodaje timijan, čaj od kamilice i prstohvat soli. Kakav je efekt ovoga?)

DR. STEINER:

Posebno smo u mogućnosti dati vam informacije o toj stvari, pošto su naši vlastiti lijekovi djelomično bazirani na istim principima kao i oni koje vi tu koristite instinktivno. Ne svi naši lijekovi, ali određeni broj njih, temelji se na sličnim principima.

Vidite, kada hranite pčele šećerom, to je zasigurno besmisleno, jer prirodna hrana pčela nije šećer već nektar ili med, i polen.

G. MÜLLER:

Na primjer, treba prazniti čak i napola pune saće meda koje dolazi iz šume, pošto će inače pčele dobiti dizenteriju; također kada pčele imaju samo 4–6 funti., preostalo, to nije dovoljno.

DR. STEINER:

Pčele nisu prilagođene hranjenju šećerom već nektarom i medom. To je u skladu s cijelom njihovom prirodom. Izvanredna stvar ovdje je da zimi pčela mijenja bilo koju hranu u vrstu meda. Sva hrana je promijenjena od stvorenja koje je jede. Dakle, zimi je pčela u stanju, svojim delikatnim probavnim procesom, transformirati hranu koju uzima u vrstu meda.

Možete lako zamisliti da ovaj postupak zahtijeva mnogo jače sile od onih kada pčelu hranite medom. One ne trebaju trošiti istu količinu snage kao kada moraju promijeniti šećer u med. Kakva bi to vrsta pčela bila koje mogu unutar sebe transformirati šećer u med? To bi bile samo najjače pčele, koje se mogu dobro iskoristiti. Slabe pčele neće promijeniti šećer u med; dakle, one su više ili manje beskorisne.

Sada bi rekao da mi možemo dobro razumjeti zašto ste uzeli na primjer, čaj od kamilice, jer ste tako uštedjeli pčeli nešto što bi inače trebala napraviti u svom vlastitom tijelu. Ako razblažite šećer s čajem od kamilice, tada uzmete onaj dio biljke koji priprema nektar. Jer supstanca čaja od kamilice nema samo kamilicu u sebi, jer svaka biljka također sadrži potencijalni med (kamilica sadrži ovaj proces u većem stupnju, i zato se ne može koristiti kao medna biljka). Pretpostavim da imate biljku, sa velikim dijelom takozvanog škroba u sebi. Škrob ima stalnu tendenciju mijenjanja u šećer. Kamilični sok već radi u škrobu biljke na takav način da usmjerava šećerni sok biljke prema formiranju nektara.

Ako pčelama date čaj od kamilice podržavate ih u njihovom unutarnjem procesu meda. Vi već radite šećer kao med, kada, ga razblažite sa čajem od kamilice. Mi radimo isto s našim lijekovima. Kada netko uzima neku vrstu metala, ne može ga se dati ljudskom biću upravo onakvog kakav je, pošto će nestati u probavi. Morate ga razblažiti s nečim tako da se može bolje apsorbirati, a tako je i s čajem od kamilice kojeg dodajete šećeru. Sol mora biti dodana iz razloga jer posebno čini inače neprobavljive stvari, probavljivim.

Čovjek instinktivno stavlja sol u juhu, pošto sol ima osobinu brzog širenja tijelom, i čini hranu probavljivom.

PREDAVANJE IV

Dornach, 1. 12. 1923.

G.MÜLLER mi je uručio još jedan broj "Švicarskog pčelarskog magazina" sa člankom koji se bavi rezultatima određenih eksperimenata sa liječenjem medom — ("Naša daljnja iskustva s liječenjem medom u dječjem domu Frauenfeld, Amden," od Dr. Paula Emrich. Weeson.) (Broj III od "Schweizerische Bienenzeitung" ožujak 1923). (Određeni pasusi iz ovog članka su pročitani naglas).

DR. STEINER:

Biti će dosta zanimljivo, gospodo, dodati danas nekoliko opaski na ovaj članak. U ovom dječjem domu bio je pokušaj davanja tretmana medom djeci koja su patila od nekog od oblika loše ishrane. Kako je ovdje opisano, tretman se sastojao od rastapanja meda i miješanja sa umjereno toplim mlijekom, ne dovedenim do kipljenja već držanog upravo ispod toga. Ova mješavina je dana djeci.

Na taj način su postignuti izvrsni rezultati. Autor, Dr. Paula Emrich, spominje zadovoljavajući rezultat da je postotak crvenih krvnih zrnaca ove djece povećan na iznimno visok stupanj. Na primjer, primljeno je dvoje djece koje pripadaju istoj porodici. Pri dolasku mlađe djeteta je imalo samo 53% crvenih krvnih zrnaca. Pri odlasku, poslije tretmana medom, postotak se podigao na 82%. Starije djeteta je u početku imalo 70%, i na odlasku to je povećano na 78%. U ovom slučaju bilo je dakle manje poboljšanje, ali je ipak bilo poboljšanje. Starije djeteta je imalo samo mlijeko, i koristilo mu je, ali postotak je narastao samo od 70% do 78%; ono je prema tome, u početku, ne tako slabašno, ali nije ojačalo u istom razmjeru.

Postoji još priličan broj vrlo zanimljivih eksperimenata. Kako ih budem navodio, želio bih tražiti od vas da pažljivo pratite dob djece o kojima se radi. Ako se žele promatrati efekti neke posebne supstance na osobi, nema koristi ako jednostavno radimo eksperimente u laboratoriju; uvijek treba najprije znati dob svakog pacijenta; uvijek treba paziti na dob u svim eksperimentima u prehrani, ili u liječenju.

Ovdje imamo dječaka u dobi od 11; on je prošao terapiju medom u trajanju od 8 tjedana, sa rezultatom vrlo značajnih poboljšanja njegovih žlijezda. Slučaj katra u gornjim dijelovima pluća također je poboljšan, crvena krvna zrnca — ti stvarno značajni elementi — povećani od 55% do 75%.

Dalje opet imamo dječaka u dobi od 11. On pokazuje porast od 50% do 74%. Dalje djevojčica u dobi od 11, sa povećanjem od 70% do 88%. Povećanje je sasvim značajno. Ona nadalje ima također i povećanje težine, koja pokazuje da djeca postaju snažnija. Neću čitati ostale detalje.

Također se spominje djevojčica u dobi od 10, još jedna iste dobi; zatim dječak u dobi 13, djevojčica od 7, dječak u dobi 11, dječak u dobi 8, dječak od 12, dječak od 9 i dječak od 7.

Eksperimenti pokazuju da djeca ove dobi, recimo ugrubo, školske dobi, izvlače veliku korist od tretmana medom.

Sada, ovaj liječnik pokušava otkriti zašto djeci tako značajno koristi ovaj tretman s medom. I tu, gospodo, on spominje nešto vrlo zanimljivo, nešto što na izvanredan način osuđuje ono što se danas naširoko primjenjuje u znanosti.

Jer što čini znanost u današnje vrijeme kada testira hranu u odnosu na njenu nutritivnu vrijednost? Znanost analizira određene hranjive supstance da otkrije koliko komponenti jedne ili druge kemijske tvari se mogu naći u njima. To je ono što znanost radi.

Sada se dogodilo slijedeće — učenik čuvenog Bunge-a, profesora filozofije — (vjerojatno vam je poznato to ime, jednom je bio u Baselu) — radio je eksperimente hranjenjem miševa s mlijekom. Ovim miševima je te godilo, poskakivali su iznimno dobro kada su bili hranjeni na mlijeku. Tako je sada napravio eksperiment na drugi način. Rekao je: — mlijeko se sastoji od caseina — t.j. siraste tvari (vrsta proteina), masti, šećera i soli. Rekao je sam sebi: — miševi na mlijeku skakuću predivno; mlijeko se sastoji od caseina, masti, šećera i soli; prema tome, trebam im dati nešto caseina, masti, šećera i soli. Upravo to je ono što mlijeko sadrži. I gledajte! kada je miševima davao casein, masti, šećera i soli, uginuli su u roku od par dana! Dobili su iste stvari, ali su uginuli.

Vidite, gospodo, sastav tvari nije sve što je bitno. Onaj gospodin bi trebao sebi reći: ovdje se radi o nečem drugom. Ali što su oni rekli? Rekli su: “supstanca je sve: supstanca mora biti svugdje gdje se bilo što događa.”

Dakle, da, ali supstance koje su u tamo u caseinu, masti, šećeru i soli — dakle, one ne čine mlijeko. Tako je gospodin kazao, evidentno je da ovdje mora biti nova supstanca, u tako minimalnim količinama da se ne može pronaći kemijskom analizom. Ova supstanca je ono što ljudi danas zovu — vitamin. Vita znači život; min je povezano s “činiti”; prema tome, vitamin “čini život.”

Jednom, gospodo, kada se Heine želio nečemu narugati, rekao je: “Postoje ljudi koji žele, na primjer, objasniti poeziju, uzrok poezije. Dakle, najjednostavnije bi bilo reći — ‘poezija dolazi od siromaštva!’” Netko je našao drugi izraz, ali to nije objasnilo ništa! Jednom sam bio u društvu gdje se raspravljalo pitanje odakle dolazi “humor”. Neki su dolazili na sasvim zanimljive ideje o izvoru “humora” — onog čemu se smijemo. Tada se međutim, netko digao i otišao na podij na način da se odmah moglo znati — “osjeća da ima nešto važno za kazati.” Tako je on predstavio svoje ideje o “humoru” i rekao: — “‘Humor’ proizlazi jedino iz činjenice da čovjek posjeduje ‘vis-comica.’ ‘Vis’ je sila — ‘comica’ je humor. Čovjek posjeduje ‘silu humora.’ To je odakle proizlazi ‘humor’.”

To je upravo kao da se u ekonomiji treba reći: — odakle dolazi novac? Novac dolazi od sile koja pravi novac. Na ovaj način ništa nije objašnjeno. Dobro — u ekonomiji bi odmah naznačili da je onaj tko kaže da novac dolazi od sile koja pravi novac čudan momak! Ali u znanosti ljudi ne primjećuju kada netko pita: — odakle dolazi svojstvo mlijeka da daje život? I onda odgovara: — od vitamina! To je isto kao govoriti da poezija dolazi od siromaštva! Ali to se ne primjećuje. Ljudi misle da su rekli nešto predivno, ali istina je da time baš ništa nije rečeno. I to je, vidite, ono što želim nazvati ometajući element kod modernih znanstvenih metoda. Ljudi tvrde da imaju nešto za reći; objavljuju to gigantskim riječima, i svi vjeruju u ono što je rečeno. Ali ako se u povijesti svijeta ovo dalje nastavi, stvari će doći do točke gdje će sve biti izbrisano i nestati. Jer svijet zavisi od činjenice da nešto može biti napravljeno, ne da su stvari samo raspravljane i mnoge riječi o njima izrečene. Riječi moraju označavati da je tamo stvarnost.

I zaista, gospodo, u ranijim vremenima postojala je vrsta znanja koja je bila direktno povezana s praksom. Danas postoji znanost koja više ništa ne zna o praktičnim stvarima. Često samo okreće riječi. Do tog je došlo prirodno jer je novi autoritet zamijenio stari.

Trebate se samo sjetiti kako prije kratkog vremena nismo imali toliko novina o posebnim temama koliko imamo danas. Komunikacija koja je bila o različitim temama — recimo na primjer pčelarstvo — bila je na posebnim susretima pčelara. Još je bilo tako u mojoj mladosti. Na takvim okupljanjima pčelara može se naučiti kako su se stvari rješavale. Jedan će reći drugom ono što zna iz vlastita iskustva, i odmah se osjeća da li čovjek govori samo prazne riječi, ili je iza njega stvarno praktično znanje, što je sasvim različita stvar. Kada čujete kako netko govori, odmah znate da li on zna nešto, ili sve to možete naći negdje tiskano. Jer tiskarska tinta dolazi kao novi autoritet kao dodatak svemu ostalom. Ako je nešto tiskano ljudi vjeruju da tu ima nečega!

Ali u ovom artiklu ima još nešto što treba razmotriti. Ova liječnica je zaista postigla nešto velike vrijednosti sa tretmanima medom. Ono što je postigla u praktičnom radu je zbilja za divljenje. Ali kada ona počinje razmišljati na znanstveni način, rezultat je stvarno nikakav. Dalje ona govori ovo: — “It is much to be desired da ove rezultati naših pokusa treba učiniti poznatim što je šire moguće, i da više meda trebalo davati, posebno mladima ... Za sada naša komunikacija samo daje rezultate naših praktičnih pokusa; ali mi ne sumnjamo da će sa daljnjim razvojem teorije vitamina farmakolozi i psiholozi posvetiti pažnju problemu učinka meda na ljudski organizam.”

Autorica također na početku govori: “Osjećam se dužna dati procjenu na efekte terapije medom sa medicinskog stajališta. Naši dobri rezultati ohrabruju nas da tražimo dublje veze, pošto sam potpuno svjesna da sam daleko od prodiranja u njihovu unutarnju prirodu.”

Evidentno je iz njenih vlastitih riječi da je ova liječnica dovoljno skromna da prizna da joj cijela teorija o vitaminima ne omogućava da dosegne do same srži stvari.

A sada vrlo točno razmotrimo slijedeće pitanje. Pogledajmo na čemu ovi efekti tretmana medom stvarno počivaju. Vidite, ovi pokusi nam nešto pokazuju; oni pokazuju da je efekt meda posebno jak, a daljnji pokusi će to pokazati još i više, ne u slučaju vrlo mlade djece, već kod onih koji su dosegнули promjenu zuba, ili kod onih koji su dosta iza toga. To su pokazali aktualni pokusi, i iznimno je važno uzeti ovo u obzir.

Ali pokusi pokazuju još nešto. Oni pokazuju da je med najefikasniji kada se daje s umjerenom zagrijanim mlijekom. To je upravo mješavina mlijeka i meda koja ima posebno povoljne rezultate kod djece. Ako bi se išlo malo dalje otkrilo bi se da je med važan čak i u slučaju mlađe djece. Tada treba staviti samo malo meda u mlijeko — više mlijeka i manje meda. Kod starijih ljudi med bez mlijeka je ono što je dobro. Izvrsni rezultati se mogu postići sa stvarno starim ljudima ako ih se nagovori da uzmu med bez mlijeka. Možemo reći da mlijeko i med imaju veliki značaj u ljudskom životu; ovi pokusi su to pokazali.

Vidite, stara mudrost, kao što sam često govorio, nije bila tako glupa kao što moderno učenje misli. Ova stara mudrost je nešto izraženo vrlo jednostavnim riječima, ali je bila zaista mudra. U drevnoj izreci: — “Ovo je zemlja gdje teče mlijeko i med,” značenje je da je to zemlja zdravlja, država gdje čovjek može živjeti zdravo. Dakle, od starine, čovjek zna da mlijeko i med imaju ogromnu povezanost s ljudskim životom.

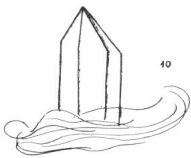
Priroda često govori na vrlo razuman način. Njeni iskazi se promatraju samo ako se

jednostavne stvari uzima dovoljno jednostavno.

Ako znamo da priroda radi s velikom mudrošću, ne treba nam mnogo dokaza o činjenici da je mlijeko dobro za malu djecu, jer da nije tako, iz grudi žene bi tekao med a ne mlijeko. To nikako ne bi bilo iza sfere mogućnosti prirode, jer biljke proizvode med i svakako bi bilo moguće da žlijezde ženskih prsiju izlučuju med. Treba samo uzeti ove stvari dovoljno jednostavno. Ne smije se reći: — Priroda je šeptrlja, napravila je da samo mlijeko teče iz ženinih grudi a ne med, već treba reći: — Iza ovoga leži znanje da je za malo dijete, mlijeko neophodno iznad svega; med se može dodati kako dijete postaje starije.

Dakle, onda, zasigurno nećemo imati takvu ideju kao što je ova prije, što je ništa osim praznih riječi, i reći sebi; “poezija dolazi iz siromaštva; humor dolazi od snage humora, i snaga koja daje život u medu od vitamina!” Treba tražiti s čime je to stvarno u vezi.

Sada ćemo, gospodo, sakupiti zajedno neke stvari koje smo upoznali u ovim predavanjima, jer je važno da se stvari uvijek razmotre na pravi način.

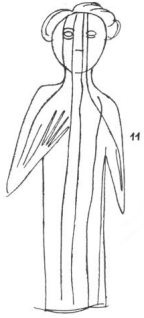

Kada otidete u planine nalazite, upravo gdje su stijene najteže, gdje se takoreći, najteže zemaljske supstance izlijevaju — tamo ćete naći kvarcne kristale. Oni su vrlo lijepi. Nalazite mnogo vrsta kristala. Sjetit ćete se da sam vam crtao ove kvarcne kristale; oni izgledaju ovako: — (Dijagram 10). Kada su cijeli, oblikovani su ispod baš kao i iznad, ali obično, nisu savršeni. Oni dolaze od stijene; rastu, takoreći, iz stijene u obliku kakav sam vam ovdje nacrtao. Što ovo označava?

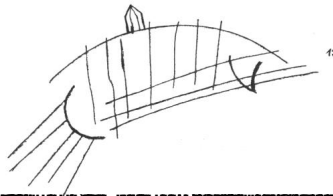
Označava da zemlja dopušta kristalima da izrastu što je heksagonalno, rastući u točku. Unutar zemlje postoji dakle snaga za izgradnju ove šestero kutne forme.

Kako sam vam često objašnjavao, sile koje su unutar zemlje i u univerzumu, također su i u čovjeku. Zemlja prima ovu silu iz univerzuma; čovjek je ima od zemlje. Čovjek u sebi ima istu silu koja, u zemlji, tjera vani kristal. Kako je onda unutar njega? Stvarno, gospodo, ljudsko tijelo je puno kvarca.

Kvarc kakav nalazite u planinama jedna je od najtežih supstanci, ali supstance nisu svugdje upravo onakve kakvima se predstavljaju ovdje ili ondje. U čovjeku postoji nešto sasvim slično kvarcu, ali je u više fluidnoj formi. Zašto?

C Die gesunterströmenden Streifen.

Milch: tierisch

Honig: pflanzlich

Kieselsäure } mineralisch
Quarz }

